

Mikołaj Gładysz

IMPERIUM RZYMSKIE POWSTANIE I UPADEK

Podróż przez wieki z mapą interaktywną

GDAŃSKIE WYDAWNICTWO
OŚWIATOWE

Początki Rzymu giną w mrokach dziejów, nieznacznie tylko rozświetlanych przez starożytne legendy oraz wyniki badań archeologów i językoznawców.

Sami Rzymianie, nie znając daty założenia miasta, przyjmowali różne wersje. Najszerzej upowszechniła się zaproponowana w I w. p.n.e. przez historyka Marka Warrona data 21 kwietnia 753 r. p.n.e. Tego dnia legendarny Romulus miał zabić swego brata Remusa i wyznaczyć granice nowej osady. Opowieść o bliźniakach stała się oficjalnym mitem założycielskim Rzymu. Zrodzeni ze związku boga Marsa z kapłanką z rodu Trojanina Eneasza, jako niemowlęta zostali wyrzuceni na brzeg Tybru, a następnie wykarmieni przez wilczycę i zaadoptowani przez pasterza. Według tradycji Romulus był pierwszym z siedmiu królów Rzymu. Ponieważ ich panowanie zakończyło się u schyłku VI w. p.n.e., Warron obliczył, że wydarzenia opisane w legendzie musiały przypaść na połowę VIII w. p.n.e. Jako datę dzienną założenia miasta wybrano święto bóstwa pasterzy Pales, obchodzone 21 kwietnia. W ten sposób utrwaliła się data, która weszła do tradycji.

Wilczyca kapitolńska.

Posąg z brązu z V w. p.n.e., być może stanowiący pierwotnie część większej całości. Zarówno sposób wykonania, jak i temat wskazują na artystów etruskich jako autorów dzieła. W okresie renesansu postać wilczycy wzbogacono wizerunkami karmionych przez nią bliźniaków – Romulusa i Remusa.

A jak było naprawdę? O powstaniu Rzymu zdecydowały z pewnością bardziej przyziemne względy niż cudowne ocalenie wyrzuconych na brzeg Tybru boskich bliźniaków. Główną rolę odegrały zalety lokalizacji: położenie na wzgórzach, nad rzeką, przy ważnym szlaku biegnącym wzdłuż Półwyspu Apenińskiego. Zalety te dostrzegła ludność italska, która na terenie przyszłego Rzymu założyła kilka osad (najstarsze odkryte ślady pochodzą z X-IX w. p.n.e.). Ich mieszkańcy, wywodzący się najprawdopodobniej z dwóch plemion – Latynów i Sabinów – z czasem utworzyli jedną wspólnotę (echo tych wydarzeń przetrwało być może w legendzie o porwaniu Sabineek).

Nie wiadomo dokładnie, kiedy wiejska osada zmieniła się w miasto Rzym. Większość znalezisk archeologicznych wskazuje na VI w. p.n.e., choć w świetle ostatnich wykopalisk nie da się wykluczyć, że już znacznie wcześniej istniał tam lokalny ośrodek władzy. Pomimo rozbieżnych teorii historycy są zgodni, iż przełomowy w dziejach Rzymu okazał się okres dominacji Etrusków, przypadający na VI w. p.n.e. Wówczas to, pod rządami etruskich królów (trzech ostatnich władców Rzymu), miasto zmieniło swe oblicze i zaczęło się rozrastać. Zdaniem wielu badaczy również wtedy ustaliła się nazwa Rzym, pochodząca być może z języka etruskiego. Jej prawdziwe znaczenie pozostaje jednak do dziś zagadką.

Porwanie Sabinek.

Fragment obrazu z XVII w. Dzieło przedstawia scenę porwania dziewcząt z ludu Sabinów przez Rzymian. Według legendy Romulus po założeniu miasta postanowił zdobyć żony dla rzymskich mężczyzn. W tym celu zorganizował igrzyska, na które zaprosił Sabinów z żonami. Następnie, korzystając z tego, że sabińskie panny pozostały same w domach, porwał je i wywiózł do Rzymu.

Świat śródziemnomorski w 753 r. p.n.e.

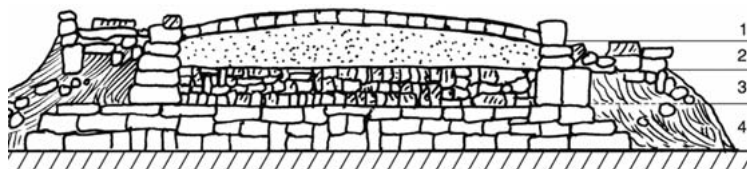

Na Półwyspie Apenińskim rosną w siłę Etruskowie, którzy – według jednej z teorii – dwa wieki wcześniej przyплыnęli do Italii z nieznanymi siedzibami na Wschodzie. Na południu Półwyspu zaczyna się właśnie kolonizacja grecka – prawdopodobnie od kilkunastu lat istnieje już Ischia (nieдалeko dzisiejszego Neapolu), założona przez kolonistów z Chalkis. Wkrótce w ich ślady pójda przybysze z innych miejsc Grecji – w 733 r. p.n.e. powstaną Syrakuzy, a w 708 r. p.n.e. Tarent. Na morzu, oprócz żeglarzy greckich, coraz częściej spotkać można Fenicjan. Gdzieś w Grecji lub Azji Mniejszej być może tworzy swoje dzieła Homer.

W 312 r. p.n.e. na polecenie cenzora Appiusza Klaudiusza Caecusa rozpoczęto budowę drogi z Rzymu do Kapui.

Nazwana od imienia zleceniodawcy Via Appia, była pierwszą z wielkich dróg rzymskich. Sami Rzymianie mówili o niej, że jest Królową Dróg. W ciągu dwóch następnych stuleci rozbudowano ją, utwardzono kamiennymi płytami i przedłużono do Brundisium. Via Appia miała wówczas blisko 600 km długości i tworzyła szlak łączący Rzym ze Wschodem. I choć po upadku Imperium drogę sukcesywnie dewastowano, jej ślady przetrwały do dziś. W czasach współczesnych została częściowo zrekonstruowana i stanowi obecnie jeden z historycznych pomników starożytnego Rzymu.

Drogi Imperium Romanum należały do największych osiągnięć cywilizacyjnych starożytnych Rzymian. Stworzony przez nich system drogowy liczył łącznie 380 tys. km długości, z czego aż 80 tys. km stanowiły drogi utwardzone. Wytyczane maksymalnie prosto, nie omijały naturalnych przeszkód, lecz często prowadziły przez góry (np. przez przełęcz św. Bernarda w Alpach – na wysokości blisko 2500 m), rzeki (także te największe, jak Dunaj), bagna i mokradła.

Przekrój konstrukcyjny rzymskiej drogi.

1. nawierzchnia ze żwiru lub kamienia
2. warstwa piasku, kawałków cegieł i wapna
3. warstwa mniejszych kamieni złączonych zaprawą
4. duże kamienie złączone zaprawą

Pokonywanie tak trudnych terenów było możliwe dzięki wysoko rozwiniętej sztuce inżynierskiej, przejętej od Etrusków i udoskonalonej wraz z rozwojem Imperium. Kilkuwarstwowa konstrukcja dróg gwarantowała trwałość oraz wygodę podróżowania. W razie konieczności tworzono wykopy, nasypy, platformy na palach, tunele (najdłuższy miał ponad kilometr) i mosty (największy liczył 1135 m długości). Wzdłuż dróg ustawiano drogowaskazy i kamienie milowe, informujące o odległości do Rzymu albo najbliższego większego miasta. Na podróżnych czekały hotele z miejscami noclegowymi, stajniami, kuźniami i kaplicami. Zajazdy te oznaczano na mapach i w przewodnikach, które umożliwiały lepszą orientację w podróży. Nad stanem dróg czuwały specjalne służby konserwatorskie, a porządku pilnowały straże.

Rzymski system drogowy łączył odległe prowincje Imperium w jeden organizm polityczny, gospodarczy i kulturowy. Drogi zapewniały kontakt między miastami, garnizonami legionów i lokalnymi targowiskami. Dzięki sieci dróg dowódcy rzymscy mogli błyskawicznie przetrzącać wojska, kupcy sprawnie i bezpiecznie przewozić

towary, a wszyscy mieszkańcy Imperium podróżować i przysyłać wiadomości (za pomocą specjalnych pojazdów pocztowych). Układ oraz liczba dróg przyczyniły się do powstania przysłowia: Wszystkie drogi prowadzą do Rzymu. Znaczna część rzymskich dróg przetrwała upadek cesarstwa zachodniorzymskiego, stając się najtrwalszą materialną pozostałością panowania Rzymu w Europie. Z niektórych dróg rzymskich korzystano aż do XIX w. i dopiero wynalezienie kolei pozbawiło je dawnego znaczenia.

Zrekonstruowany fragment Via Appia.

Wzdłuż dróg, za miastem, często lokowano grobowce. Epitafia wykute na nagrobkach oraz umieszczone przed nimi ławki miały zachęcać wędrowców do chwili odpoczynku i zadumy.

Świat śródziemnomorski w 312 r. p.n.e.

Mija 10 lat od śmierci Aleksandra Wielkiego. Na gruzach jego imperium wojny o władzę toczą diadochowie – niegdyś główni wodzowie Aleksandra, w niedalekiej przyszłości założyciele dynastii hellenistycznej. Pod Gazą w Palestynie rozgrywa się bitwa, w której armia władającego Egiptem Ptolemeusza zwycięża wojska rządzących w Macedonii Antygonidów. Tymczasem w zachodniej części świata śródziemnomorskiego trwa konflikt Kartagińczyków z Grekami. Stroną atakującą jest Kartagina, której sprzymierzeńcami są plemiona italskie, z Rzymianami na czele.

www.gko.pl

ISBN 83-7420-084-7

Imperium Rzymskie. Powstanie i upadek
Książka z płytą to podróż przez ponad 1200 lat historii jednego z największych imperiów w dziejach ludzkości.

Przeznaczona dla uczniów, studentów,
nauczycieli i pasjonatów historii.

Mapa interaktywna:

Ponad 1000 map
Ponad 1000 lat
Jeden CD-ROM

GDAŃSKIE WYDAWNICTWO
OŚWIATOWE